

LET'S PROCESS SOME DRAMA

LET'S PROCESS SOME DRAMA U PRAKSI

Lokalna provedba s mladima i edukatorima u
Srbiji, Hrvatskoj i Italiji

Co-funded by
the European Union

OD RESURSA DO PRAKSE

LET'S PROCESS SOME DRAMA: Preventing hate speech and discrimination among youth povezo je organizacije CEPORA – Centar za pozitivan razvoj djece i omladine iz Srbije, Associazione Uniamoci iz Italije i Udruga Praktikum – Centar za djecu i mlade iz Hrvatske radi razvoja metodologije utemeljene na procesnoj drami za bavljenje govorom mržnje, diskriminacijom i povezanim društvenim temama u radu s mladima. Poseban naglasak stavljen je na mlade s manje mogućnosti i jačanje kapaciteta edukatora za rad na složenim i osjetljivim temama participativnim, iskustvenim metodama.

Projekt je razvio povezani skup resursa: uvodnu publikaciju o procesnoj drami, kurikulum s pet cjelovitih radionica procesne drame, program treninga za edukatore i priručnik za osmišljavanje i vođenje procesne drame. Zajedno, ti resursi vode od razumijevanja metodologije, preko njezina iskustvenog upoznavanja i primjene, do samostalnog osmišljavanja procesne drame.

OD RESURSA DO PRAKSE

Tijekom 2025. i 2026. godine radionice i trening za edukatore provedeni su lokalno u Srbiji, Hrvatskoj i Italiji. Mladi su prošli cijeli niz radionica, dok su osobe koje rade s mladima, učitelji/nastavnici i drugi edukatori istraživali metodologiju kroz 18-satni iskustveni program treninga. Lokalna provedba pružila je priliku vidjeti kako isti materijali funkcioniraju s različitim skupinama i u različitim obrazovnim, kulturnim i kontekstima rada s mladima.

**A najvažniji zajednički nalaz bio je jednostavan:
metodologija je bila primjenjiva u sva tri konteksta bez
potrebe za izmjenama.**

SRBIJA

HRVATSKA

ITALIJA

PET RADIONICA. JEDAN PROCES UČENJA.

Kurikulum vodi mlade kroz pet povezanih iskustava procesne drame. Umjesto da se o složenim društvenim temama razgovara samo na apstraktnoj razini, sudionici ulaze u fiktivne situacije, preuzimaju uloge, donose odluke, susreću se s različitim perspektivama i promišljaju o onome što se događa.

01 PRODUKCIJSKI STUDIO

Stereotipi i predrasude

02 HR

Diskriminacija

03 DRŽAVNI ODVJETNIK

Govor mržnje

04 DEBATA

Tolerancija

05 NOVI SVIJET

Njegovanje različitosti

OD ISKUSTVA DO VOĐENJA

Prateći trening za edukatore slijedi istu iskustvenu logiku. Sudionici najprije sami iskuse procesnu dramu, zatim analiziraju kako funkcionira, istražuju načela planiranja i dramske strategije te postupno prelaze na osmišljavanje i vođenje vlastitih radionica procesne drame.

**ISKUSTVO → ANALIZA → VJEŽBANJE →
OSMIŠLJAVANJE → VOĐENJE → REFLEKSIJA**

01 ISKUSTVO

02 ANALIZA

03 VJEŽBANJE

04 OSMIŠLJAVANJE

05 VOĐENJE

06 REFLEKSIJA

SRBIJA

CEPORA – Centar za pozitivan razvoj djece i omladine

S MLADIMA

Tijekom 2026. CEPORA je provela pet radionica procesne drame s mladima iz različitih sredina, uključujući mlade bez roditeljske skrbi, srednjoškolce i mlade u riziku uključene u CEPORIN centar u zajednici.

Radionice su vodile educirane osobe koje rade s mladima, a sudionici su prošli cijeli slijed tema: stereotipe i predrasude, diskriminaciju, govor mržnje, toleranciju i njegovanje različitosti.

SRBIJA

Metodologija je pokazala snažan potencijal za angažiranje mladih i omogućila im da ključne poruke svake teme ne samo razumiju, nego ih i **iskuse, osvijeste njihovu važnost i povežu sa stvarnim životom**. Posebno su se istaknuli **visoka razina angažiranosti i aktivno sukreiranje svake radionice**, što je pridonijelo i učinkovitosti procesa i zadovoljstvu sudionika.

OD ZONE KOMFORA DO ZONE RAZVOJA

ISKORAK • SUKREIRANJE • SIGURNOST • RAZVOJ

Sudjelovanje u procesnoj drami za mnoge je predstavljalo značajan iskorak iz zone komfora, no jasna struktura radionica vodila je proces na način koji je pružao dovoljno sigurnosti za istraživanje. Kako su se sve više uključivali u zamišljeni svijet i svojim odlukama oblikovali njegov tijek, sudionici su istraživali nove uloge, perspektive i načine reagiranja, postupno se pomičući od poznatog prema prostoru za razvoj.

ŠTO SMO UOČILI

- Visoka razina angažiranosti i aktivno sukreiranje radionica bili su važan dio iskustva mladih i pridonijeli njihovu zadovoljstvu sudjelovanjem.
- Fiktivne situacije omogućile su mladima da **iskuse i osvijeste ključne edukativne poruke**, a zatim njihovo značenje povežu sa stvarnim životom.
- Jasna struktura procesne drame pružala je **sigurnost potrebnu za izlazak iz zone komfora i istraživanje novih uloga, perspektiva i načina reagiranja**.

PRIMJENJIVOST U LOKALNOM KONTEKSTU

Radionice su se mogle provesti **bez izmjena metodologije ili materijala**. Fiktivne situacije, uloge i teme bile su sudionicima razumljive i relevantne, a pritom dovoljno fleksibilne da mladi u proces unesu vlastita iskustva i perspektive.

SRBIJA

S EDUKATORIMA

CEPORA je provela i projektni 18-satni Trening za edukatore – Procesna drama u dvije skupine, u kojima su sudjelovale osobe koje rade s mladima, učitelji/nastavnici, stručnjaci iz sustava socijalne zaštite, treneri i volonteri.

Trening su vodili stručnjaci CEPORA-e, a slijedio je projektni tijek učenja: iskustvo cjelovite radionice procesne drame, analiza metodologije, istraživanje načela planiranja i strategija te osmišljavanje i vođenje novih radionica procesne drame.

Tijekom tri dana sudionici su od iskustva procesne drame u ulozi polaznika postupno prelazili prema istraživanju njezinih načela i strategija te osmišljavanju vlastitih radionica. Trening su opisali kao intenzivan, ali ne i preopterećujući, vrlo praktičan i zanimljiv, a posebno su istaknuli iskustveno učenje, vježbanje konkretnih vještina, mentorstvo i povratnu informaciju. Naveli su da već prepoznaju jasne načine primjene metodologije u vlastitom radu te su izrazili snažnu motivaciju da se i sami okušaju u ulozi voditelja.

SRBIJA

“Iskustvo – fenomenalno! Zaista nisam očekivala koliko „učenje” može biti zanimljivo. Učenje kroz ovakav trening toliko je drukčije od klasičnog učenja – daje dodatnu motivaciju, ali i nove načine za stvaranje kvalitetnijeg procesa učenja. Pravo osvježanje!”

PRIMJENJIVOST U LOKALNOM KONTEKSTU

Ni struktura treninga nije zahtijevala kulturne ni metodološke prilagodbe. Sudionici su metodologiju mogli izravno povezati s vlastitim profesionalnim okruženjima i skupinama mladih s kojima rade.

HRVATSKA

Udruga Praktikum – Centar za djecu i mlade

S MLADIMA

Tijekom 2026. Praktikum je proveo svih pet radionica procesne drame s mladima koji pohađaju njegov dramski program u Zagrebu.

Kroz pet različitih fiktivnih scenarija sudionici su postali članovi marketinške agencije, HR tima, državnog odvjetništva, sudionici televizijske debate i stvaratelji zamišljene zajednice. Umjesto gotovih objašnjenja, trebali su donositi odluke, zastupati različita stajališta, raditi s nepotpunim informacijama i promišljati o posljedicama svojih odluka.

Radionice su obilježili **visoka razina angažiranosti, otvorena rasprava i snažna spremnost na preispitivanje pretpostavki**. Sudionici su često povezivali događaje iz fiktivnih situacija s iskustvima iz svakodnevnog života. Voditelji su posebno istaknuli trenutke u kojima su mladi sami dolazili do zaključaka o stereotipima, diskriminirajućim obrascima razmišljanja i osobnoj odgovornosti u komunikaciji.

HRVATSKA

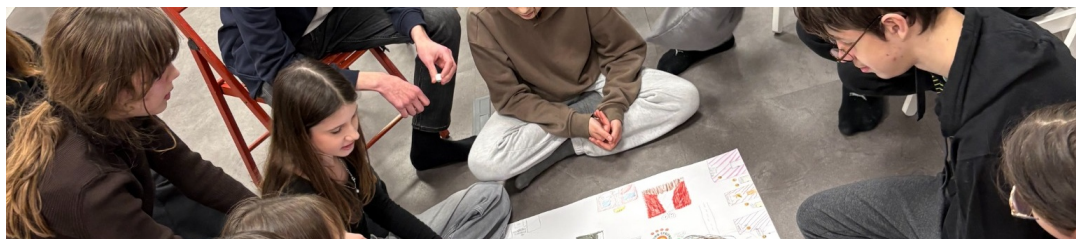
“Činilo mi se da donosim racionalne odluke, a onda mi je postalo jasno koliko se zapravo oslanjam na pretpostavke.”

ŠTO SE ISTAKNULO

- Mladi su ostali aktivni umjesto da informacije primaju pasivno.
- Složene teme mogle su se istraživati bez pritiska da se pronađe jedan „točan” odgovor.
- Različite uloge otvorile su prostor za preispitivanje vlastitih prvih reakcija.
- Refleksija je fiktivno iskustvo pretvarala u učenje relevantno za stvarni život.

PRIMJENJIVOST U LOKALNOM KONTEKSTU

Kurikulum nije bilo potrebno mijenjati. Ista struktura radionica i materijali prirodno su funkcionirali s hrvatskim skupinama i ostavljali dovoljno prostora da ideje, iskustva i interpretacije sudionika oblikuju proces.

HRVATSKA

S EDUKATORIMA

Praktikum je proveo i trodnevni trening u kojem su sudjelovali edukatori i osobe koje rade s mladima.

Sudionici su najprije iskusili i analizirali procesnu dramu, zatim istražili niz strategija i tehnika, a potom razvijali i vodili vlastite radionice procesne drame. Posebno je bio vidljiv postupni prijelaz od uloge sudionika u metodologiji prema sigurnom preuzimanju odgovornosti za samostalno vođenje.

Sudionici su istaknuli važnost iskustvenog učenja, mogućnost rada na osjetljivim temama na sigurniji i kreativniji način te ravnotežu između emocija, refleksije i praktičnog rada.

“Već mogu zamisliti kako ću neke od ovih metoda koristiti u radu s mladima.”

Trening je također proveden bez prilagodbi strukture ili sadržaja, potvrđujući da se metodologija može izravno prenijeti u lokalni profesionalni kontekst.

ITALIJA

Associazione Uniamoci

S MLADIMA

Tijekom 2026. cijeli niz od pet radionica proveden je u Liceo delle Scienze Umane e Linguistico Danilo Dolci u Palermu. Radionice je vodio tim edukatora.

Učenici su ulazili u zamišljene situacije, preuzimali uloge, improvizirali, pregovarali i reflektirali. Kroz pet radionica istraživali su stereotipe i predrasude, pravednost i diskriminaciju, odgovornost za govor mržnje, suprotstavljene perspektive o toleranciji te vrijednost različitosti.

Jedno od najupečatljivijih opažanja dao je edukator koji je vodio radionice i koji ima dugogodišnje iskustvo u radu s mladima. Istaknuo je da je ovo prvi put u njegovu profesionalnom iskustvu da je proveo program bez i najmanjih poteškoća s pažnjom, disciplinom ili sudjelovanjem. Struktura procesne drame održavala je mlade kontinuirano uključenima jer nisu samo slušali – bili su dio situacije koja se razvijala i u kojoj su njihove odluke i doprinosi bili važni.

ITALIJA

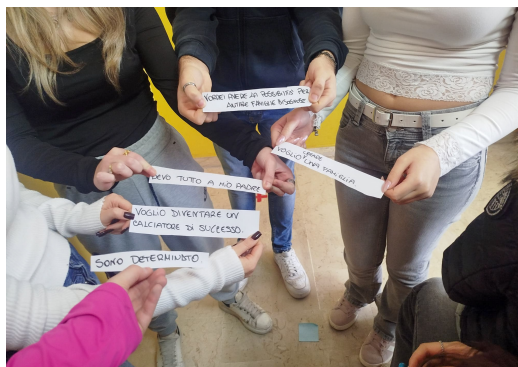
ŠTO SU MLADI PONIJELE IZ ISKUSTVA

**EMPATIJA • JEDINSTVO • SURADNJA • ZABAVA •
INKLUZIJA • RAST • TOLERANCIJA •
ZAHVALNOST**

Jedan je sudionik iskustvo opisao kao zamišljanje nečega i zatim njegovo zajedničko pretvaranje u stvarnost – suradnju unatoč razlikama, suočavanje sa sukobima i pronalaženje rješenja kroz proces koji je ostao razigran i poticajan.

PRIMJENJIVOST U LOKALNOM KONTEKSTU

Ni ovdje nije bila potrebna prilagodba kurikuluma. Ista metodologija uspješno je funkcionirala u različitim razredima, pokazujući da su dramski okviri i logika učenja dovoljno široki da obuhvate različite grupne dinamike, a istodobno zadrže jasnu obrazovnu svrhu.

ITALIJA

S EDUKATORIMA

Associazione Uniamoci organizirala je i lokalni 18-satni program treninga.

Trening je kombinirao demonstracijsku radionicu procesne drame, metodološku analizu, grupnu raspravu i praktični rad u kojem su sudionici osmišljavali nove radionice procesne drame. Edukatori su stekli alate primjenjive u školama i okruženjima rada s mladima te izvijestili o većem samopouzdanju u vođenju iskustvenog učenja.

U povratnim informacijama posebno su istaknute tri snage metodologije:

TRI SNAGE

- originalnost i učinkovitost
- prilagodljivost različitim kontekstima
- sposobnost aktivnog i smislenog uključivanja mladih

Trening se također mogao provesti bez izmjena izvornog programa.

JEDNA METODOLOGIJA. TRI KONTEKSTA.

Svrha lokalne provedbe nije bila samo utvrditi jesu li sudionici uživali u aktivnostima, nego ispitati ostaju li metodologija i materijali smisleni i primjenjivi u različitim nacionalnim, obrazovnim i kontekstima rada s mladima.

ŠTO JE FUNKCIONIRALO U SVIM KONTEKSTIMA?

NISU BILE POTREBNE SADRŽAJNE IZMJENE

Partneri iz Srbije, Hrvatske i Italije izvijestili su da se radionice i trening mogu provoditi *onako kako su osmišljeni*. Nijednu temu, dramsku situaciju, strategiju ili ključni metodološki element nije bilo potrebno zamijeniti radi prilagodbe lokalnom kontekstu.

FIKCIJA JE OTVORILA PROSTOR ZA STVARNE TEME

Rad kroz zamišljenu situaciju stvorio je dovoljnu distancu da sudionici mogu istraživati stereotipe, diskriminaciju, govor mržnje, toleranciju i različitost bez svođenja iskustva na apstraktnu raspravu.

SUDIONICI SU BILI AKTIVNI DIO PROCESA

Mladi su donosili odluke, zauzimali perspektive, pregovarali, uvjeravali, stvarali i odgovarali. Metodologija nije ovisila o tome da se njihova pažnja održava poučavanjem – samo sudjelovanje pokretalo je proces.

ŠTO JE FUNKCIONIRALO U SVIM KONTEKSTIMA?

REFLEKSIJA JE POVEZALA DRAMU I STVARNI ŽIVOT

Fiktivno iskustvo bilo je samo jedan dio učenja. Refleksija je sudionicima omogućila da ispituju zašto su donosili određene odluke, prepoznaju vlastite pretpostavke i povežu dramu s komunikacijom i odnosima izvan radionice. Voditelji iz Hrvatske posebno su istaknuli ovaj prijelaz od dramskog iskustva prema refleksiji povezanoj sa stvarnim životom.

ISTI SU PRINCIPI FUNKCIONIRALI I S EDUKATORIMA

Edukatori u sve tri zemlje mogli su prijeći od iskustvenog upoznavanja s metodologijom prema njezinoj analizi, osmišljavanju i samostalnom vođenju. Projektni trening namjerno je izgrađen oko tog napredovanja, a ne samo oko teorijskog poučavanja.

ZAJEDNIČKI REZULTAT

Procesna drama pokazala se dovoljno strukturiranom da pruži jasnu metodologiju – i dovoljno fleksibilnom da funkcionira s različitim skupinama bez gubitka svoje temeljne logike učenja.

GLASOVI IZ PROCESA

SRBIJA

“Čini mi se da je ova metoda ocean gotovo nesaglediv u svojoj raznolikosti, s mogućnošću da na svakom koraku naiđem na neočekivano blago.”

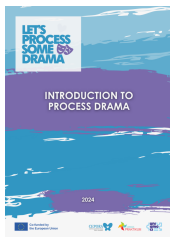
HRVATSKA

“Najviše mi se svidjelo to što smo sve stvarali zajedno.”

ITALIJA

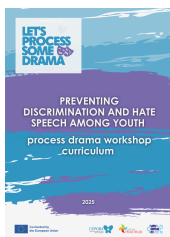
“Okupili smo se i postali jedno tijelo koje, unatoč našim razlikama, surađuje kako bi nešto izgradilo ili ponovno izgradilo.”

ISTRAŽITE PROJEKTNE RESURSE

UVOD U PROCESNU DRAMU

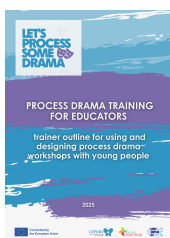
Sažeto polazište za razumijevanje metodologije, njezinih temelja, obilježja i obrazovnog potencijala.

PREVENCIJA DISKRIMINACIJE I GOVORA MRŽNJE MEĐU MLADIMA

Kurikulum radionica procesne drame

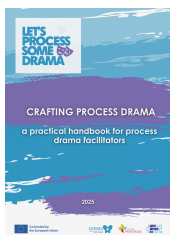
Pet cjelovitih radionica procesne drame o stereotipima i predrasudama, diskriminaciji, govoru mržnje, toleranciji i njegovanju različitosti.

TRENING ZA EDUKATORE – PROCESNA DRAMA

Okrvir za voditelje treninga

Trodnevni, 18-satni iskustveni program koji edukatorima pruža podršku u razumijevanju, vježbanju, osmišljavanju i vođenju procesne drame.

OBLIKOVANJE PROCESNE DRAME

Priručnik za voditelje procesne drame koji obuhvaća planiranje, ključne strategije i vođenje procesne drame.

Od razumijevanja metode → preko njezine primjene → do samostalnog osmišljavanja procesne drame.

LET'S PROCESS SOME DRAMA

Prevenција govora mržnje i diskriminacije među mladima

PROJEKT

Ova publikacija razvijena je u okviru Erasmus+ projekta „LET'S PROCESS SOME DRAMA: Preventing hate speech and discrimination among youth“, koji provode CEPORA - Centar za pozitivan razvoj djece i omladine (Srbija), Associazione Uniamoci (Italija) i Udruga Praktikum - Centar za djecu i mlade (Hrvatska).

Svi projektni resursi dostupni su na mrežnim stranicama partnerskih organizacija.

NAPOMENA O FINANCIRANJU

Financirano sredstvima Europske unije. Iznesena stajališta i mišljenja pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove Europske unije niti Izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Europska unija i EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Co-funded by
the European Union

